

ION M. IONIȚĂ: Victoria FSN este victoria lui Ion Iliescu, obținută cu sprijinul aparatului fostului PCR

Abstract

The elections of May 1990 marked the Romanians' choice of going out of the communist dictatorship, not one for liberal democracy. The Romanian society embraced the „values” of national-communism as they had been propagated by Nicolae Ceausescu's regime and the awareness of the democratic values was not fully realized even until today. This is the explanation for the categorical victory of FSN and Ion Iliescu, considered liberators of the society from the dictatorship of Nicolae Ceausescu, but also guarantors of a continuity that would protect the society from fears of the transition to capitalism.

Keywords

Post-communist Romania, elections, political parties, democracy, revolution

Sfera Politicii (SP): Alegerile din mai 1990 sunt considerate alegerile fondatoare ale sistemului politic românesc post-comunist. Care ar fi câteva dintre aspectele negative, dar și pozitive ale arhitecturii și funcționării sistemului politic care își au originea în acele momente ale anilor '90?

Ion M. Ioniță (IMI): În 1990, societatea românească nu era pregătită nici politic, nici cultural pentru alte modele de om politic, cum ar fi fost Regele Mihai sau Corneliu Coposu. Erau primele alegeri libere după 1937! De atunci românii au cunoscut numai regimuri autoritare și dictaturi. Iar perioada interbelică nu a fost un rai al alegerilor democratice și libere. Tentația autoritarismului s-a manifestat din plin, iar Regele Carol nu a făcut decât să submineze democrația pentru a obține un regim de putere personală în competiție cu Legiunea. Dictatura comunistă a anihilat ceea ce mai era de anihilat din democrația românească. Efectele s-au văzut în mai 1990 când discursul naționalist, neo-comunist, autohtonist a avut succes. Alegerile au dat totuși un Parlament care a funcționat și ca Adunare Constituantă. Rezultatul este Constituția adoptată prin referendum în decembrie 1991. Faptul că această Constituție este în vigoare 30 de ani mai târziu arată că a fost viabilă, în ciuda unor slăbiciuni, dar mai ales în ciuda contorsionărilor și forțărilor la care a fost supusă în acești ani de lideri politici care au rămași prinși în paradigma conducerii autoritare. Particularitatea Constituției României, de unde pleacă o serie de conflicte politice, este împărțirea puterii executive între președinte și prim-ministru într-o formulă care nu este nici

republică parlamentară, nici republică prezidențială. Rațiunea, înțeleaptă, a acestei soluții vine din istoria României și experiențele nefericite de acaparare a puterii de către un singur om și de camarila, familia sa. Înțelegerea acestei experiențe istorice explică construcția unui sistem bicefal în care cele două ramuri executive se controlează reciproc, un plus față de clasică separațiune a puterilor în stat. Conflictul între Palate este un preț rezonabil pentru garanția că puterea nu va mai ajunge din nou în mâinile unui singur om. Este greu de anticipat dacă acest model va mai rezista în fața noului val de autoritarism care se abate peste România, dar și peste continentul european, proces în care lideri naționaliști-populiști contestă principiile fondatoare ale democrației liberale. Curtea Constituțională, cea chemată să garanteze respectarea Constituției, schimbă raporturile de putere în ultima vreme spre concentrarea puterii spre guvern-majoritatea parlamentară, în detrimentul președinției.

SP: Scrutinul din 20 mai 1990 a înregistrat o participare record. S-au prezentat la vot peste 14,8 milioane de cetățeni, adică peste 86% dintre cei înscriși în listele electorale. Această participare masivă la primul vot liber postcomunist poate fi considerată gestul de credință prin care a fost marcată ruptura produsă în decembrie 1989? Poate fi explicată doar prin prisma eufuziunii momentului? Care credeți că au fost resorturile ei?

IMI: Fiind primele alegeri libere după mai bine de 50 de ani, era firesc să fie o participare foarte mare. Societatea românească ieșea din dictaura partidului unic. O altă particularitate istorică, Revoluția din 1989 și consecințele ei politice au potențat participarea la vot. Partidul emanat din Revoluție, FSN, a rămas până în ziua de astăzi cel mai puternic partid din România, iar Opoziția reușește rar și numai în coaliții să câștige alegerile parlamentare. În ciuda schimbărilor de formă sistemul de partide a rămas practic neschimbat din 1990, ceea ce explică și declinul prezenței la vot.

SP: Campania electorală a fost dominată de violență (de la cea verbală, până la agresiuni fizice). A fost consecința directă a modului în care a fost înlăturat de la putere Ceaușescu, a căii violente a schimbării? Sau putem vorbi de o strategie manipulatorie a violenței?

IMI: Ținând cont de violența schimbării din 1990, dar și de tradiția alegerilor interbelice unde câștiga cine trebuie într-un climat de violență și malversațiuni, alegerile din 1990 au fost remarcabil de „liniștite”.

SP: Ce rol a jucat presa în contextul alegerilor? A influențat decisiv Televiziunea rezultatele?

IMI: Televiziunea a influențat, dar prima și cea mai mare influență a avut-o „Revoluția transmisă în direct”. Acolo este momentul zero, original al evoluției politice românești. Nici un alt stat fost comunist nu a avut o asemenea experiență.

SP: Alegerile s-au desfășurat pe fundalul demonstrației maraton cunoscută sub numele de „fenomenul Piața Universității”. A influențat rezultatul electoral? În ce măsură sau sens?

IMI: Piața Universității nu a avut cuvântul decisiv în stabilirea rezultatelor din 1990. Electoraul era convins dinainte ce urma să voteze.

SP: Alegerile parlamentare s-au soldat cu victoria categorică a FSN. Ierarhizați primele trei cauze ale acestei victorii.

IMI: Principalul factor al victoriei FSN-Ion Iliescu a fost Revoluția din 1989. Ion Iliescu și FSN au fost considerați eliberatorii societății de sub dictatura lui Nicolae Ceaușescu, dar și garanții unei continuități care să ferească societatea de fricile trecerii la capitalism.

SP: Partidele istorice, exponentele anticomunismului, au obținut performanțe modeste. Pentru că au candidat separat? A fost de vină strategie electorală a antifesenismului? Au fost fraude electorale?

IMI: Fraude clasice de schimbare a rezultatelor votului nu au fost. În schimb, nu a existat egalitate de șanse. Rezultatele partidelor „anticomuniste” arată ponderea acestui electorat în România anului 1990. Nu ne place să recunoaștem dar societatea românească îmbrățișase „valorile” național-comunismului așa cum fuseseră ele propagate de regimul lui Nicolae Ceaușescu: naționalism, autarhie, egalitarism socialist; anticapitalism, excepționalism românesc. Lucru valabil în mare măsură și astăzi pentru electoratul PSD.

SP: Ion Iliescu a fost votat de peste 12 milioane de români, adică 85,7% din populația prezentă la vot. Cum se explică acest procent, unic în postcomunismul românesc și nespecific pentru un regim democratic, precum și diferența foarte mare față de ceilalți candidați?

IMI: Ion Iliescu a avut charisma și inteligența politică de a folosi imensul avantaj de a apărea la televizor în postura celui care l-a dat jos pe Ceaușescu, deși nu participase în niciun fel la revolta românilor împotriva lui Ceaușescu de până în 22 decembrie 1989. Mesajul său a fost, paradoxal, de continuitate în revoluție. Dictatorul a plecat, dar partidul care are grijă de fiecare rămâne, fabricile rămân și ele ale poporului, clasa muncitoare merge mai departe în paradis, România nu se întoarce la regimul burghezo-moșieresc și nici la Monarhie.

SP: Suprapunerea alegerilor parlamentare peste cele prezidențiale generează, după cum se știe, un efect de contagiune, rezultatul fiind acela al personalizării competiției electorale și al diminuării relevanței scrutinului parlamentar, precum și a programelor electorale ale partidelor. Cât de mult a contat acest lucru în cazul alegerilor din 1990? Altfel spus, victoria FSN este, de fapt, victoria lui Ion Iliescu?

IMI: Este victoria lui Ion Iliescu, dar obținută cu sprijinul aparatului fostului PCR care a trecut „de partea poporului”.

SP: Alegerile din 20 mai 1990 și rezultatul acestora pot fi considerate ca fiind o opțiune clară a românilor pentru democrația liberală, pentru valorile occidentale?

IMI: Alegerile au fost opțiunea pentru ieșirea din dictatura comunistă. Conștientizarea valorilor democratice nu s-a făcut pe deplin nici până astăzi, când se produce regresul față de aceste standarde. Nu este un fenomen care se întâmplă numai în România, dar societate românească este mai predispusă să se întoarcă la autoritarism.

SP: Cum ați caracteriza parlamentul rezultat în urma alegerilor din 20 mai 1990 din punct de vedere al compoziției umane, al nivelului profesional al membrilor, al

funcționării în general? A avut și rolul de Adunare Constituantă. Cum și-a îndeplinit acest rol?

IMI: Am vorbit despre rolul de Constituantă al primului Parlament și cred că s-a achitat cel puțin onorabil de această sarcină. Tentativele ulterioare de modificare a Constituției, cu excepția articolelor care au permis aderarea la Uniunea Europeană și la NATO, au reprezentat tentative de restrângerea a democrației și de concentrare a puterii în mâinile factorului politic dominant al momentului, cum a fost referendumul pentru renunțarea la una dintre Camerele Parlamentului.